

МОНГОЛЫН ҮНДЭСНИЙ ХУДАЛДАА АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН ТАНХИМ

MONGOLIAN CHAMBER OF COMMERCE
AND INDUSTRY

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн төсөлд хүргүүлэх санал

МУХАУТ, Бодлого стратегийн газар

2022.10.19

- 1 МУ-ын төсвийн төсөлд өмнөх жилүүдэд хүргүүлсэн санал
- 2 МУ-ын 2023 оны Төсвийн хүрээний мэдэгдэлд хамаарах санал
- 3 МУ-ын 2023 оны Төсвийн бодлогод хамаарах санал
- 4 МУ-ын 2023 оны Төсвийн орлогод хамаарах санал
- 5 МУ-ын 2023 оны Төсвийн зарлагад хамаарах санал
- 6 МУ-ын 2023 оны Төсвийн хөрөнгө оруулалт, Засгийн газрын өр бүлэгт санал

МУ-ын төсвийн төсөлд өмнөх жилүүдэд хүргүүлсэн санал

**Өмнөх жилүүдийн
Монгол улсын
төсвийн төсөлд
хийсэн дүн
шинжилгээний
хүрээнд хүргүүлсэн
саналын хураангуй**

- 1 Төсвийн тэлэлт, орлого, зардлын хэт өсөлтийг хязгаарлан төсвийн алдагдлыг бодитойгоор бууруулах
- 2 Төсвийн хөрөнгө оруулалтын үр ашгийг сайжруулах, эрэмбэлж, шаардлагагүй хөрөнгө оруулалтаас татгалзах
- 3 Нийгмийн халамжийн чиглэлд чанарын өөрчлөлт хийх, халамжаас хөдөлмөрт шилжих арга хэмжээг төлөвлөх
- 4 Өрийн эмзэг байдлын 5 үзүүлэлтийн 3 нь аюултай түвшнийг давсан байгааг анхаарч Засгийн газрын өрийг нэмэгдүүлэх хэмжээг багасгах
- 5 Улсын нэгдсэн төсвийн хууль эрх зүйн орчны тогтвортой байдлыг хангах
- 6 Төсвийн хүрээний мэдэгдлийг хараат бус хөндлөнгийн судлаачдаар тогтоолгож батлах
- 7 Төсвийн төслийг өргөн хүрээнд хэлэлцүүлэх зохицуулалтыг бий болгох, олон нийтийн оролцоог хангах
- 8 Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэлийн аудит хийх механизмтай болох, Төрийн үйлчилгээг үр дүнд суурилсан хэлбэрт шилжүүлэх

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн төсөлд хүргүүлэх саналын товч танилцуулга

Төсвийн хүрээний мэдэгдэлд хамаарах санал (2023)

Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний бодит өсөлтийн хэмжээ 5.0%

- 2022 оны Төсвийн хүрээний мэдэгдэлд эдийн засгийн өсөлтийг 5.0% гэж тооцсон ч бодит гүйцэтгэл 2-3.0% байх төлөвтэй.
- 2022 оны төсвийн төслийг хэлэлцэхэд үед **хилийн боомт, тээвэр, логистикийн асуудал** тулгараагүй байсан ба энэ үеийн өөдрөг төсөөллийг 2023 онд хэвээр хадгалсан.

Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин 8.0%

- Хөрш 2 улсаас хамаарах гадаад нөхцөл байдал сайн биш байгаа тул нийлүүлэлтийн сүлжээ, тээвэр, логистикийн асуудлаас үүдэлтэй **импортын үнийн өсөлт** үүсэх
- ОУВС-аас 2023 оны **инфляц 12.1%, төлбөрийн тэнцэл ДНБ-ий 17.5%-тай тэнцэх алдагдалтай** байхаар тооцоолсон.

Нийгмийн халамжийн хуульд заасны дагуу төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын нийт хэмжээ 2.0 тэрбум төгрөг

- Нийгмийн халамжийг төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын хэмжээ ДНБ-ий 3.7% болсныг 1.0% руу бууруулах
- 2020 оны байдлаар хүүхэдтэй, хөдөлмөрийн насны иргэд дунджаар **3.95 хөтөлбөрт** хамрагдаж **113 мянган төгрөгийн** тэтгэмж авч байна.
- Халамж нэмэгдсэнээр улсын төсвөөр өрхийн хэрэглээг санхүүжүүлэх, хөдөлмөр эрхлэх сонирхлыг бууруулах нөлөөтэй.

Төсвийн бодлогод хамаарах санал(2023)

- Шинэ сэргэлтийн бодлогын нөлөөлөх хугацааны хожимдол байхыг анхаарах.
- Шинэ бодлого, зохицуулалт, бүтээн байгуулалтад найдсан экспортын бодлого баримталсан.
- АМНАТ тооцож буй үнийн ялгаатай байдлыг арилгах.

- Өрийн удирдлагын оновчтой стратегийг хэрэгжүүлэх
- Засгийн газрын гадаад өрийг үе шаттайгаар бууруулах дунд хугацааны төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлэх
- Ирэх 3 жилийн хугацаанд ЗГ-ын гадаад өрийн хэмжээ өсөх төсөөлөлтэй байгааг анхаарах

- Цалингийн сангийн өсөлт, хүүхдийн мөнгийг бууруулахгүй байдал өрхийн хэрэглээгээр дамжин инфляцыг өсгөх нөлөөтэй.
- Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн хамрах хүрээг бууруулах, бэлнээр ашиглахыг хязгаарлаж, хуримтлалд төвлөрүүлэх

- Газрын тосны зарим бүтээгдэхүүний онцгой албан татварыг “0” хүртэл хувиар бууруулсан байгааг зогсоож, татвар авах

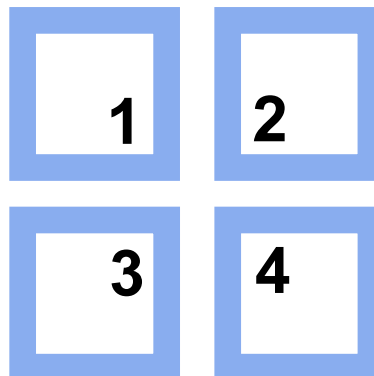
Төсвийн орлогод хамаарах санал(2023)

Татварын орлого

- Импортын барааны ГАТ, НӨАТ-ыг цартахлын өмнөх үеэс 2 дахин өсгөж тооцсоныг бууруулах
- Татварын орлогын өсөлт 25.2% байгаань ГАТ, ОАТ, НАТ-ын хөнгөлөлтийн бодлогыг харгалзан үзээгүй өндөр өсөлт.

Цалингийн нэмэгдүүлсэн татвар

- 10 сая төгрөгөөс дээш цалинтай ажилчид нийт цалинтай ажилтанд 0.1% бүрдүүлдэг
- Нэмэгдүүлсэн татвар ногдуулах цалингийн босгыг 6 сая төгрөг болгон бууруулах

Уул уурхайн орлого

- Нүүрсний экспортын биет хэмжээ 36.5 сая тонн байгааг 2020 оны түвшин буюу 28.7 сая тонноос хэтрэхгүй байхаар бууруулах
- Түүхий эдийн үнийг олон улсын жишиг үнээр, өндөр тооцсон байгааг борлуулалтын бодит үнийг харгалзан дахин тогтоох

Навигацийн орлого

- 2022 оны II улирлын гүйцэтгэлээр 66.6 тэрбум төгрөгийн орлоготой.
- 2023 оны төсөв навигацийн орлого 150 тэрбум байхаар төлөвлөсөн дүн биелэх боломжгүй, өөдрөг төсөөлөл.

Төсвийн зарлагад хамаарах санал(2023)

Нийгмийн даатгалын сан

- НДС-ийн зарлагын 89%-ийг тэтгэврийн даатгалын санд зарцуулж байна.
- НД-д хамрагдалт нэмэгдэж, цалин, хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ өссөнөөр НДШ-ийн орлого 34.2% өсөх тооцоолол биелэхгүй байх нөхцөл үүсэж болзошгүй.
- Улсын төсвөөс НДС-д 545.2 тэрбум төгрөгийн татаас олгож байгаа нь халамжийн бодлогоос өөрцгүй.

Орон нутгийн хөгжлийн сан

- Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн санд олгох шилжүүлгийн хэмжээг хүн амын нягтралтай холбож тооцох.

Халамж ба хөдөлмөр эрхлэлт

- Цар тахлын үеэс халамжид зарцуулах төсвийг 113.9 тэрбум төгрөгөөр нэмсэн нь “халамжаас хөдөлмөрт” уриалгад нийцээгүй. Цар тахал намжсан тул энэ зардлыг бууруулах.
- Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сан болон Мэргэжлийн боловсролыг дэмжих сангийн зарцуулалтыг ААН-ийн үйл ажиллагааг дэмжих чиглэлд уялдуулах.

Төсвийн хөрөнгө оруулалт, ЗГ-ын өр бүлэгт хамаарах санал

Хөрөнгө оруулалт

- Нийт хөрөнгө оруулалтын санхүүжилт 118% өссөн байгааг 15-20% түвшинд барих.
- Эдийн засгийн үр ашиг, нийгмийн ач холбогдол бүхий төслүүдийг хувийн хэвшлийн оролцоотойгоор “барих-ашиглах-шилжүүлэх” төрлөөр шийдэх
- Өмнө нь хэрэгжиж байсан төслүүдээс 2 дахин их буюу 1061 төсөл байгааг эдийн засгийн өгөөжийг тооцож, эрэмбэлэх
- Соёлын төв, цэцэрлэгт хүрээлэн, спорт заал, төрийн үйлчилгээний байгууллагын ажлын байр, “Шинэ хороо” , “Шинэ гудамж” төсөл, нийтийн эзэмшлийн орон сууцны засвар, гадна тохижилт гэх мэт эдийн засгийн үр ашиг бага 242 төслийг хойшлуулж улсын төсвөөс 378.0 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалт хэмнэх

Засгийн газрын өр

- Төв банкууд 2023 онд инфляцын эсрэг бодлогын хүүгээ 4 орчим нэгж хувь өсгөх төлөвтэй байгаа нь гадаад зах зээлд зээлийн хүү өсөх дохио болох тул 2023 оны төсөвт нэмэлт өр тусгахгүй байх.
- Гадаад өрийн хэмжээг нэмэгдүүлэх нь зээлжих зэрэглэл буурах, маш өндөр хэмжээний ЗГ-ын үнэт цаасны өгөөж санал болгоход хүргэнэ.
- 2023 болон 2024 онд төлөгдөх бондын төлбөрийг улсын төсвөөс боломжит хэмжээгээр төлж, үлдсэн хэсгийг эргэн төлөх зохицуулалтыг батлах.
- Ажлын байрыг дэмжих 2.0 их наяд төгрөгийн хөнгөлөлттэй зээлийг гаргахад хүүгийн татаасанд 2 жилийн хугацаанд 131.3 тэрбум төгрөг төлж, зээлийг хөшүүрэгдсэн тул зээлийн эргэн төлөлтөөс хүүгийн татаасыг дахин санхүүжүүлэх.

АНХААРАЛ ТАВЪСАНД
БАЯРЛАЛАА

www.mongolchamber.mn